

Biodiversitet på kirkegården

**SKAARUP
LANDSKAB**

Anne Vium Skaarup

Landskabsarkitekt MAA
Kirkegårdskonsulent i Haderslev Stift

Biodiversitet

FN definere biodiversitet som:

“Mangfoldigheden af levende organismer i alle miljøer, både på land og i vand, samt de økologiske sammenspil, som organismerne indgår i.

Biodiversitet omfatter såvel variation indenfor og mellem arter som mangfoldigheden af økosystemer”

Handwritten note in German script, top right corner.

Hvorfor

*meine blume
Stammchen
Ich schneide
auf vom
Kastanienbaum.*

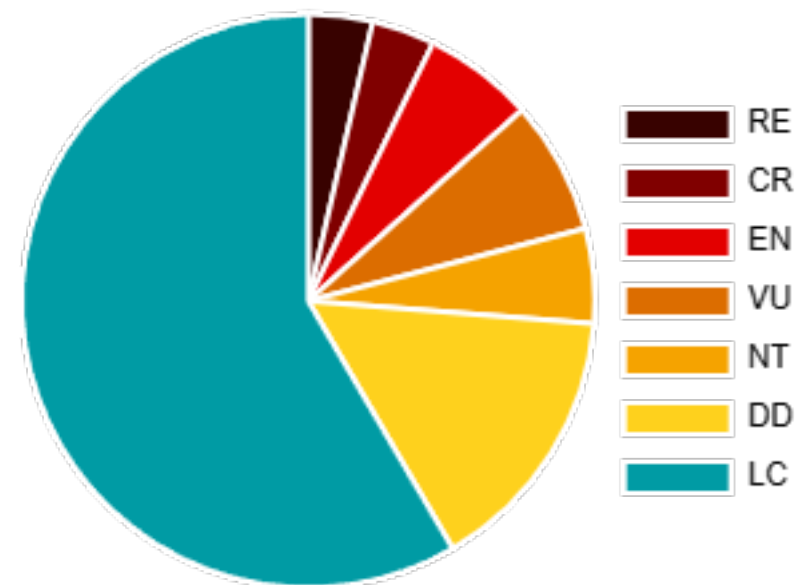
*Denne blomst
erholdes du
paa...*

*Morgen werden
erhalten aus
Drangweidens...*

Biodiversitetskrise

Biomassen af flyvende insekter er gået tilbage med 74% over 27 år
(Kilde AU: Tysk studie fra 2017)

Rødlistestatus danmark
12.000 arter vurderet
heraf er 41,6% rødlistede

Status eksempler for danske arter

Bier som eksempel

20.000 biarter på verdensplan

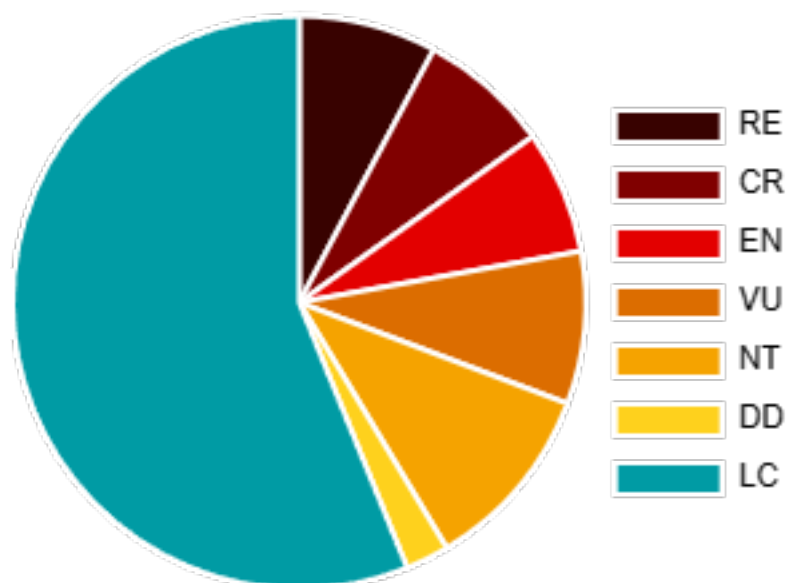
50% i farezonen for at uddø indenfor 10 år

Vi har brug for bierne til bestøvning af bær, frugt, grønsager..

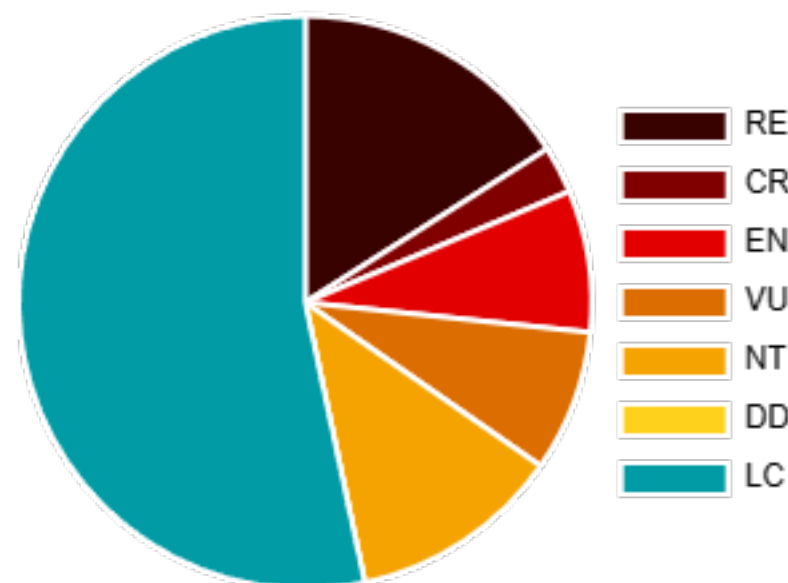
På vores bredde grader skal ca. **60%** af alle planter bestøves for at sætte frø.

Danske tal:

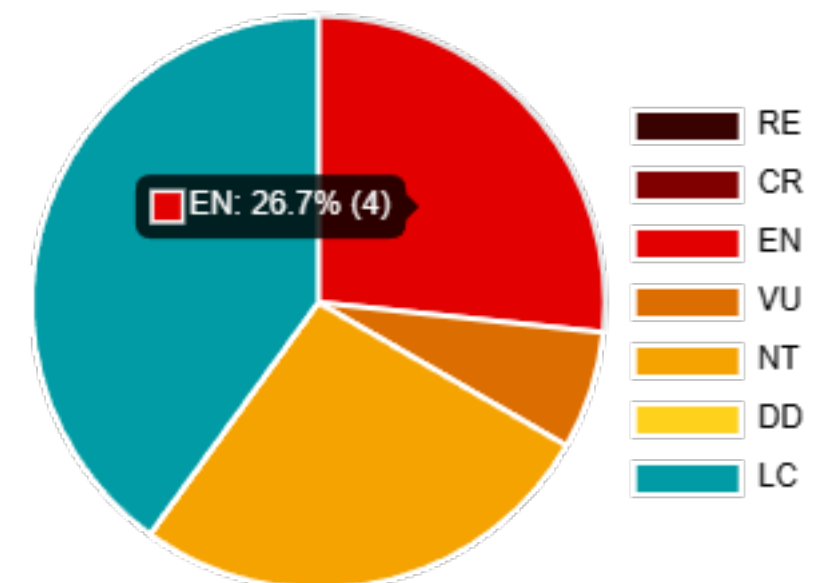
Bier

Dagsommerfugle

Padder

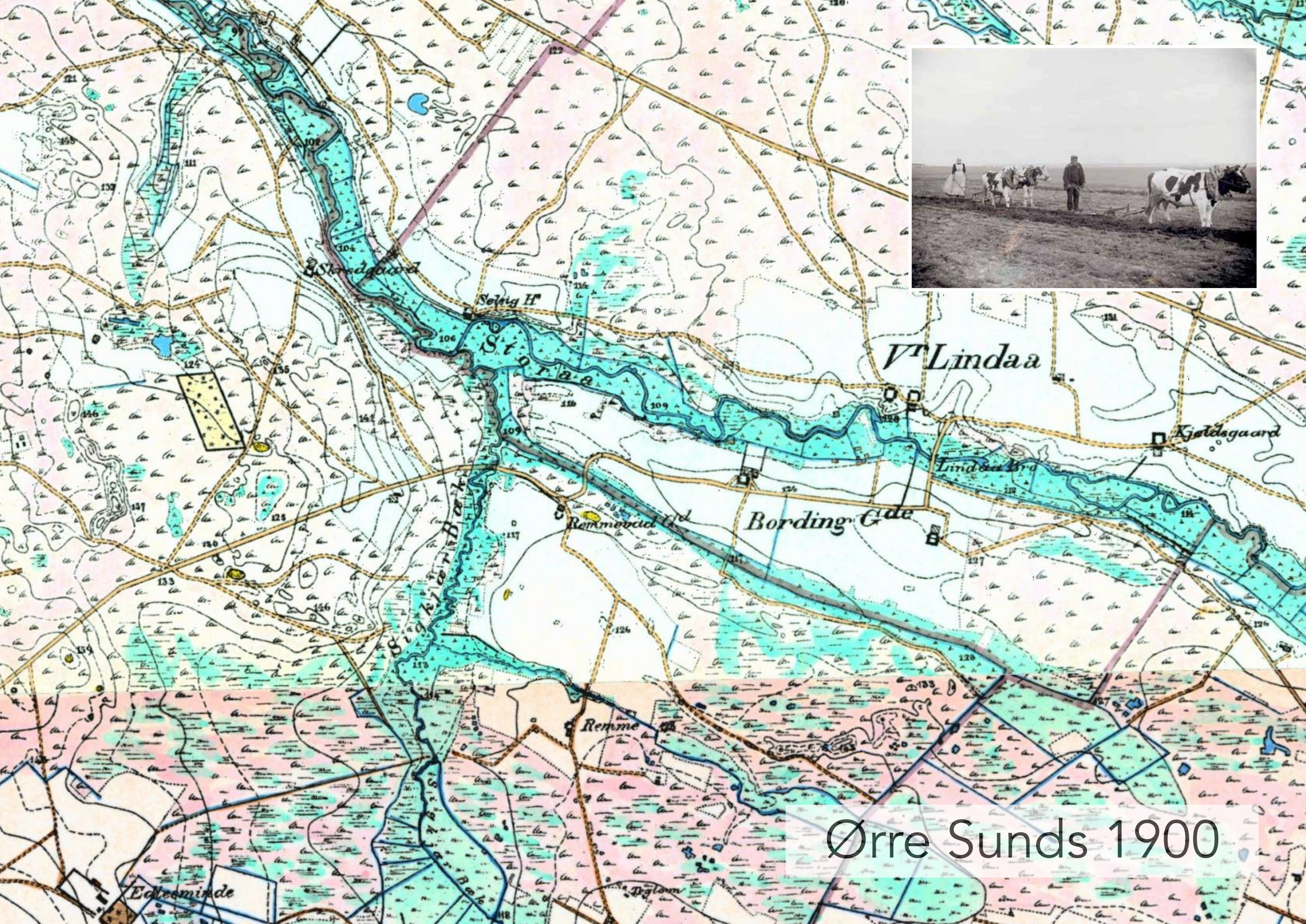
Biodiversitetskrisen skyldes at vi udnytter vores naturgrundlag alt for intensivt og effektivt.

I byen og på landet.

Effektivitet, optimering, orden,
stordrift, utålmodighed

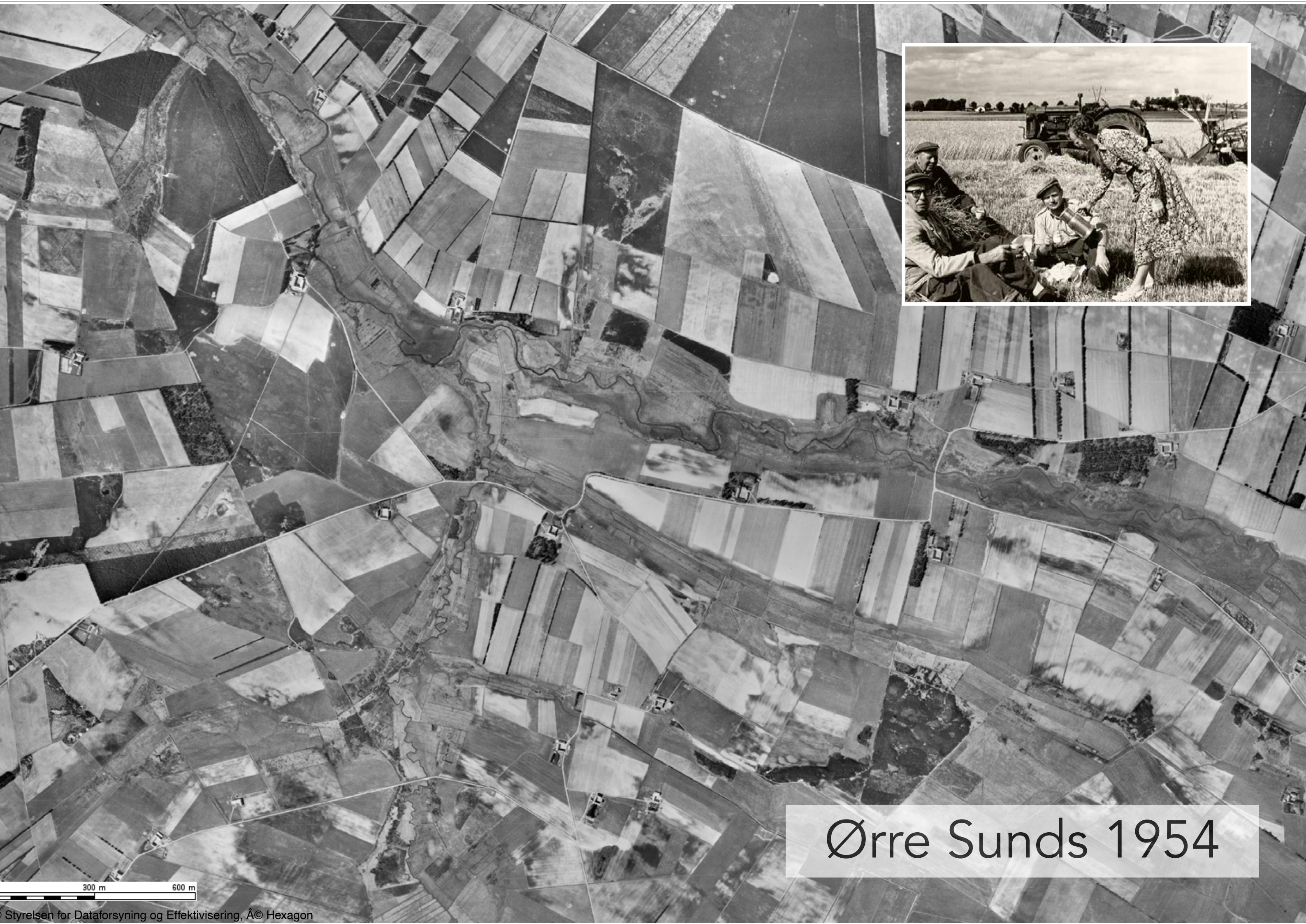
Begrænser biodiversiteten

Ørre Sunds 1900

Ørre Sunds 1954

300 m 600 m

Ørre - Sunds 2020

300 m 600 m

**Mere biodiversitet
på næringsfattig
jord**

Byerne er vokset i samme periode

A modern outdoor courtyard with a paved walkway, a gravel area with a black car, and a green lawn. A white text overlay is at the bottom.

**Tiden til pleje og vedligehold
er begrænset**

.... også på kirkegårdene!

Vi kan bruge pladsen bedre!

The background of the slide is a dense collage of nature-related images. It includes various birds such as a robin, a sparrow, and a blue tit. There are also numerous insects, including butterflies (like a blue butterfly and a monarch), ladybugs, beetles, and bees. The collage also features plants, flowers (like purple and red ones), and a fox. The images are semi-transparent and overlap each other, creating a rich, textured background.

Hvad er biodiversitet

Plads

Variation

Levesteder

Fødekilder

Bevar og beskær gamle træer

På et gammelt egetræ kan der være tilknyttet helt op til 1000 arter.

Dyr, planter, svampe

jo ældre træet er,
jo flere arter.

Fælder man et gammelt træ fjerner man de størete bidragsydere til kirkegårdens biodiversitet.

Elsk derfor træerne, deres blade og rødder

Indret kirkegården efter træerne

Lade græsset gro under træerne så rødder ikke beskadiges ved stenrivning eller græsklipning

Gamle træer kan se skrøbelige ud uden at være det

Der falder grene og blade af gamle træer, så indret kirkegården efter det, ved at nedlægge hækgrave og stier tæt på dem.

Før årlig tilsyn og spørg træplejespecialister hvis man er i tvivl om man har riskotræer på kirkegården.

Differentieret pleje

Differentieret pleje giver variation, blomster, frø, gemmesteder.

Det giver flere natur- og sansoplevelser på kirkegården

Det formede og det uformede er ofte meget smukt kontrast.

Brug evt. præcise plejegrænser til at skabe arkitektur, kontrast og præcision.

Se med andre øjne på omgivelserne

Bryd vanetænkning og udfordrer forstillingen om hvad der er den rigtig praksis

Der er mange muligheder hvis man har områder med klippet og slået græs.

Udføre mosaikslåning

Etablere et kvashegn

Vende mulden ned og råjorden op og så en blomstereng

Kirkegårdens afgrænsning er et refugium

Stablede stendiger er fantastiske refugier for dyr og planter.

Pader, mus, insekter, laver og urter.

Stendiger holder bedre hvis der er lette vækster ovenpå og mellemstenene.

Kun vedplanter som vedbend ødelægger dige

Etabler grønne rabatter langs digerne til glæde for dyr og planter

I det skjulte er der også muligheder

Mange kirkegårde har tilstødende områder, læhegn eller et lille vildt parti der bryder vinden.

Her kan man have en stak gamle sten stående, der kan laves et kvashegn eller en lille skulpturel træstabel som langsomt for lov at forgå til glæde for dyr, mos, svampe og insekter

Vand er grundlaget for alt liv

Der skal ikke meget til for at etablere et lille sted med vand hvor regnvand eller en kande vand i ny og næ sørger for vandtilførsel.

Nogle steder er der naturligt vand og måske skal man blot grave ganske lidt før der er et lille permanent vandspejl.

Kulturarv

Kirkegården er et særligt sted,
forlængelse af kirkens rum

Kulturministeriet:

Kulturarven knytter sig til sporene efter menneskets virksomhed i byerne og ude i det åbne land fra den ældste tid og til i dag.

Den Danske Ordbog:

den del af en stor gruppe menneskers eller en befolknings livssyn, livsstil, omgangsformer og kunstneriske udtryk der er overtaget fra tidligere generationer

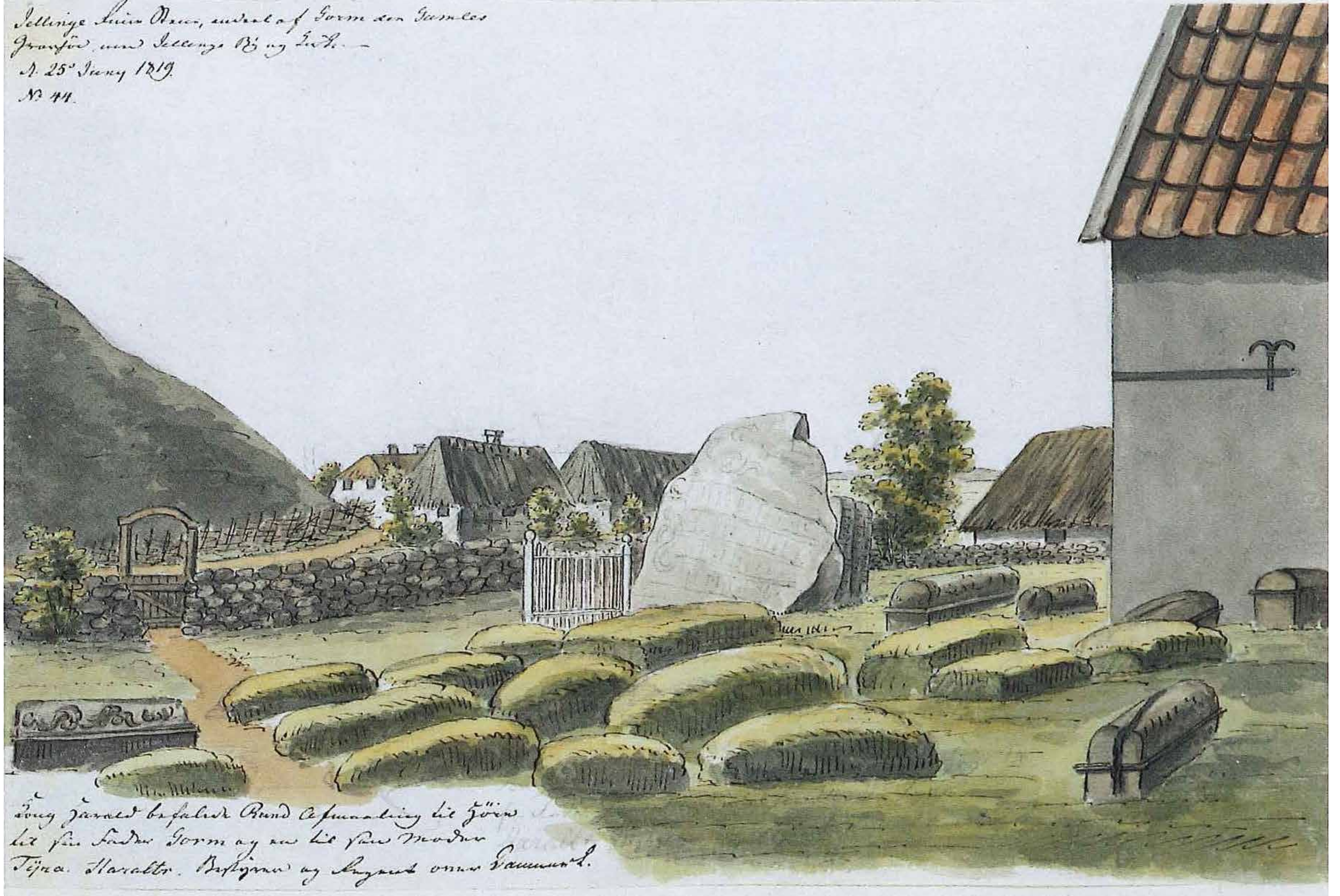

Kirkegården skal også altid være ren og ordentlig.
Der skal hverken være hyldebuske eller nælder, græsset
må kun gå op til ankelen. Det skal være smukt, jævnt, langt
græs, som kirke-værgerne slår to eller tre gange om somme-
ren, så godtfolk kan komme til deres forældres grave...

Biskop Peder Palladius

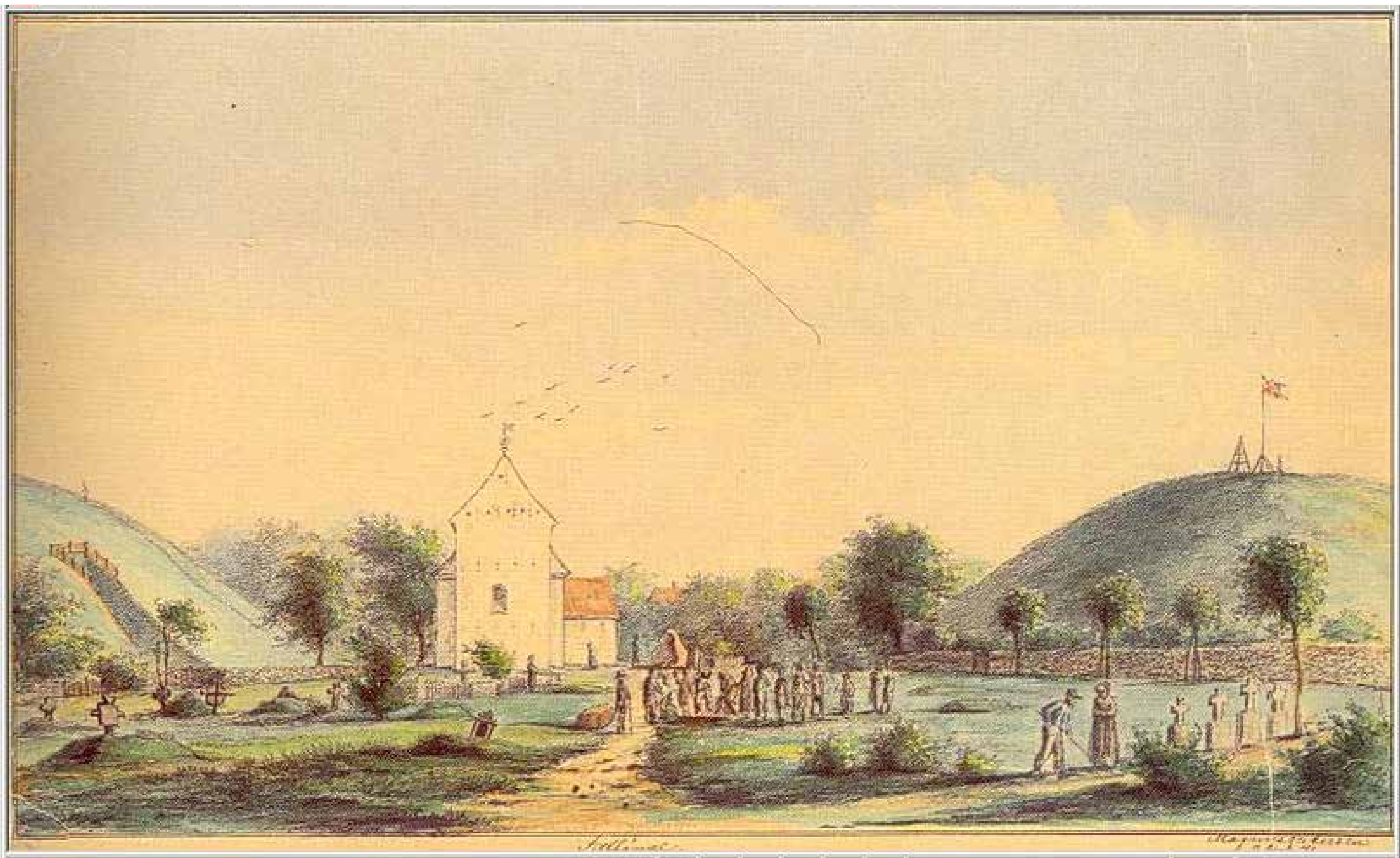
Jellinge Lieve Moder, sudest af Gorm den Gamles
Gravsted, med Jellinge By og Løse.
D. 25de Juni 1819.
N° 44.

Søng Jævald befalede Brud og puen liden til Jøen
til sine Sønder Gorm og sin til sine Moder
Tijne. Karakter. Besjævn og Angest omme Sæmmen L.

Jelling kirkegård. O. J. Rawert 25. juni 1819

Jelling kirkegård. Magnus Petersen 1871

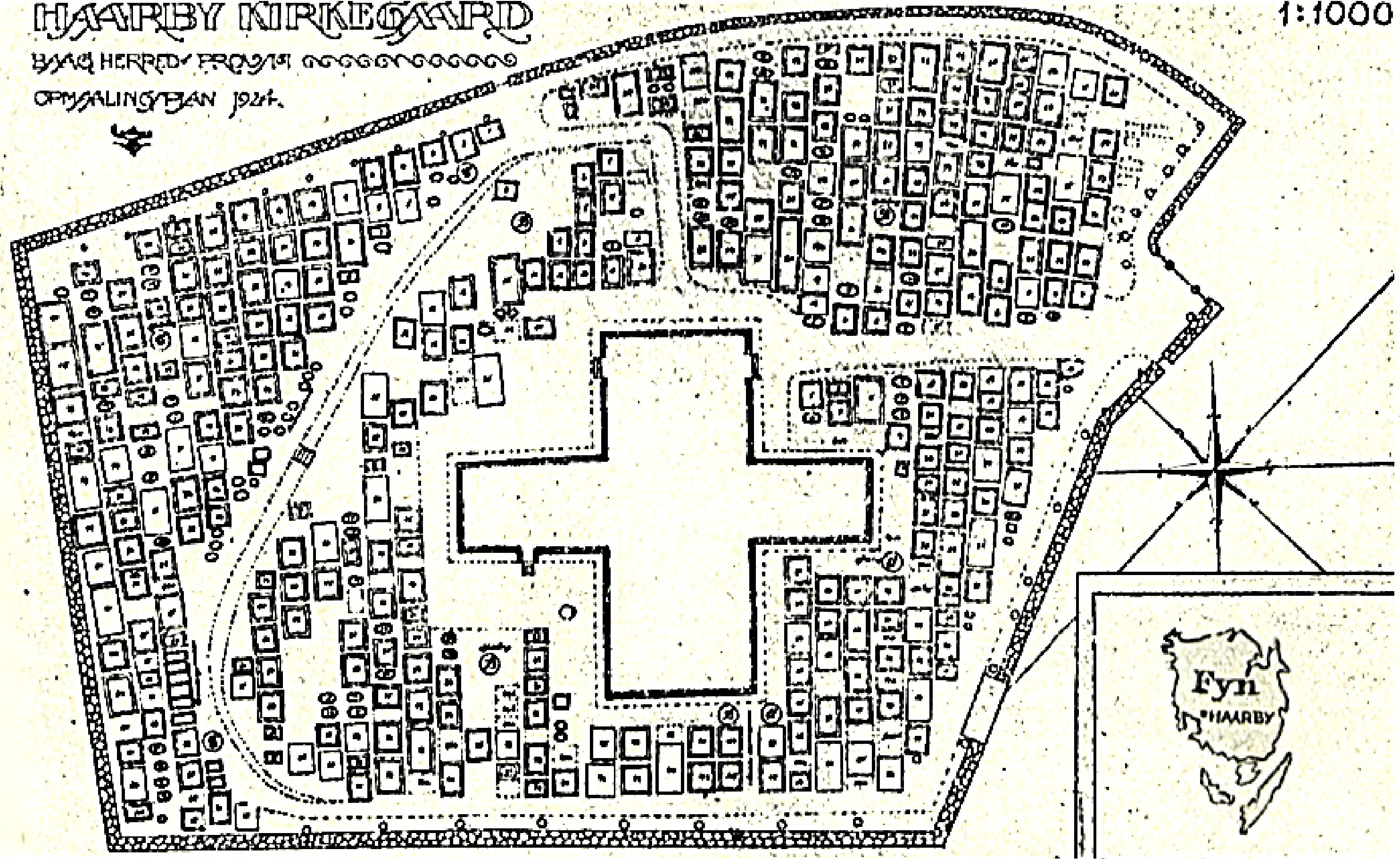

HARBY KIRKEGAARD

BYG HERRED FROVSKO

OPMÅLINGEN 1927

1:1000

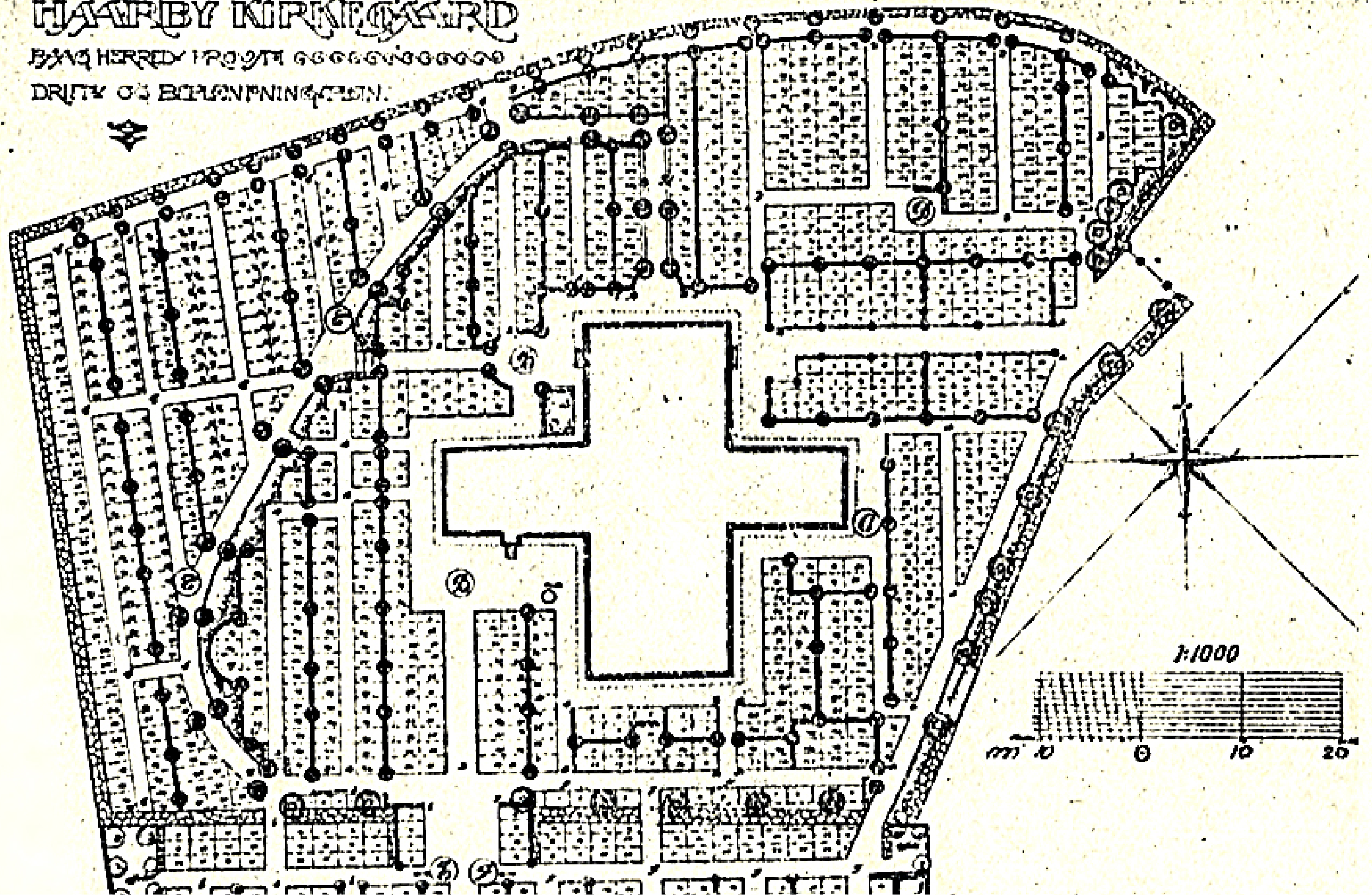

HARBY KIRKE YARD

BY A HERRY FROM THE GROUNDWORK

DRIFT OF BILTONNINGTON.

Maugstrup 2021

Tid og eftertanke

Der skal være plads til de gamle skæve og "levende eksistenser på kirkegården" for her germmer der sig også meget liv.

Når man kan opleve tiden og historien har det stor betydning for vores oplevelse af kirkegården som et særligt sted.

'Forfald'

Træer udvikles og afvikles.
Der er stor værdi i de gamle
vækster - også historisk og
i forhold til stemningen på
kirkegården.

Lad tiden arbejde for jer,
brug ikke kræfter på at fjerne
stød og rødder - de forsvin-
der af sig selv.

Se skønheden i planternes
livscyklus

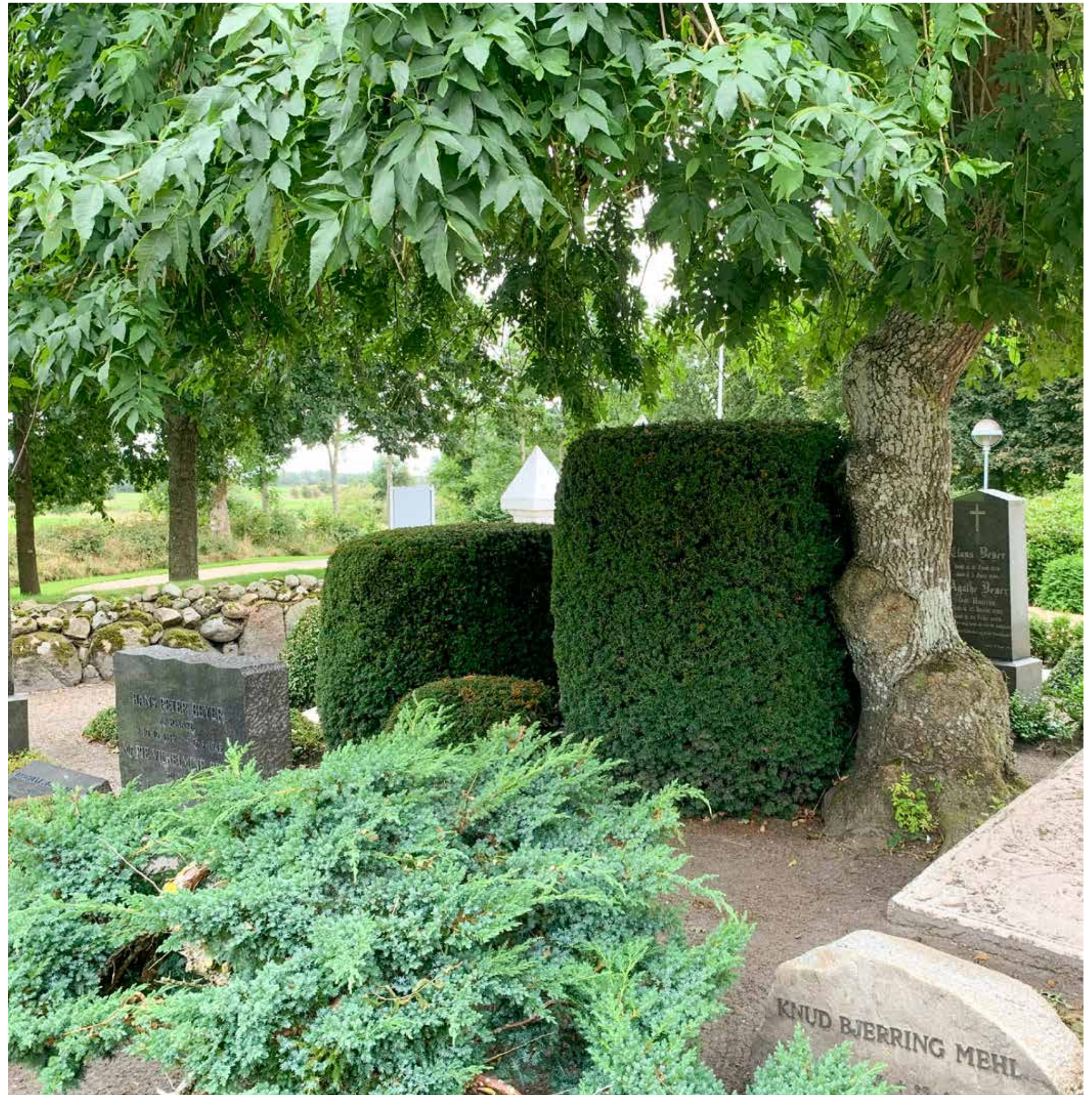

Tid

Beplantninger tager tid om at modnes. I alt den tid er de blevet passet og plejer, det er en kæmpe investering - pas godt på den.

Spring hellere over en klipning end at fjerne veletablerede helheder

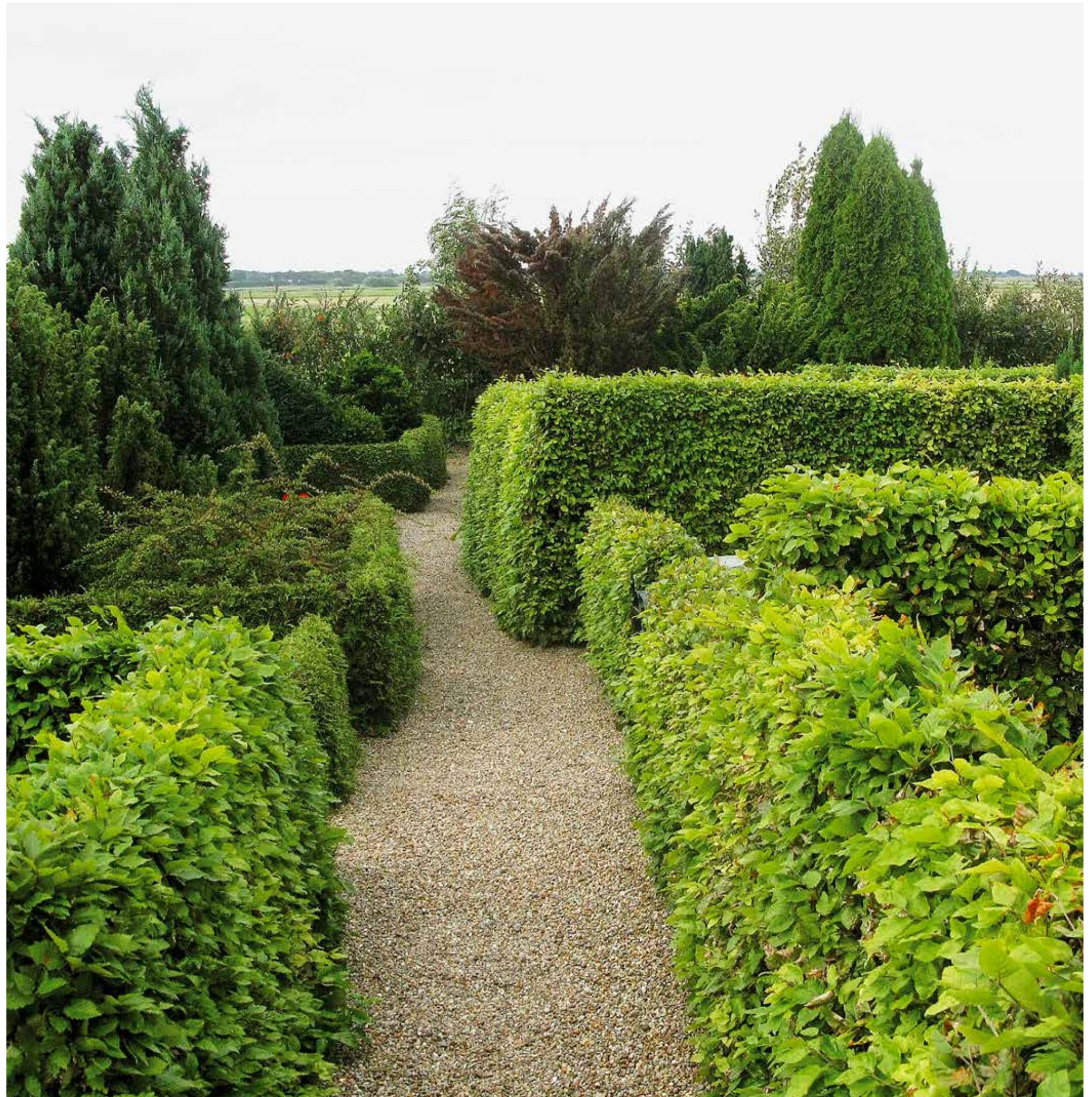

Historiske spor

Tiden sætter spor. Krogede stier og varierende hække kan give kirkegården karakter og egenart.

Bevar karakteren frem for at ensrette.

Ikke alle stier behoves at have plads til en gravemaskine.

Udfordringerne

Kirkegårdenes udfordring

For mange kistegravsteder
For få urnegravsteder

For meget plads
Færre midler

*mine blom
Simonsen
Joh. Schmidt
det var
Kastanjer.*

Hvis udfordringen ser sådan ud:

Kan biodiversitet være løsningen?

Landesmuseum
München, im Anfall
auf die Natur,
von
dem König
Christian VII
Kopenhagen, 1806

Eksempler

meine kleine
Stamm
Ich schenke
auf vom
Kastanien.

Dem Pflanzen
mit der Natur
aus dem

Morgen werden
aus dem, aus
Drängen dieses

Tøndering kirkegård

Reducer størrelsen

Det aktive gravområde
indskrænkes.

De aktive gravsteder
plejes intensivt
Øvrige arealer plejes
ekstensivt

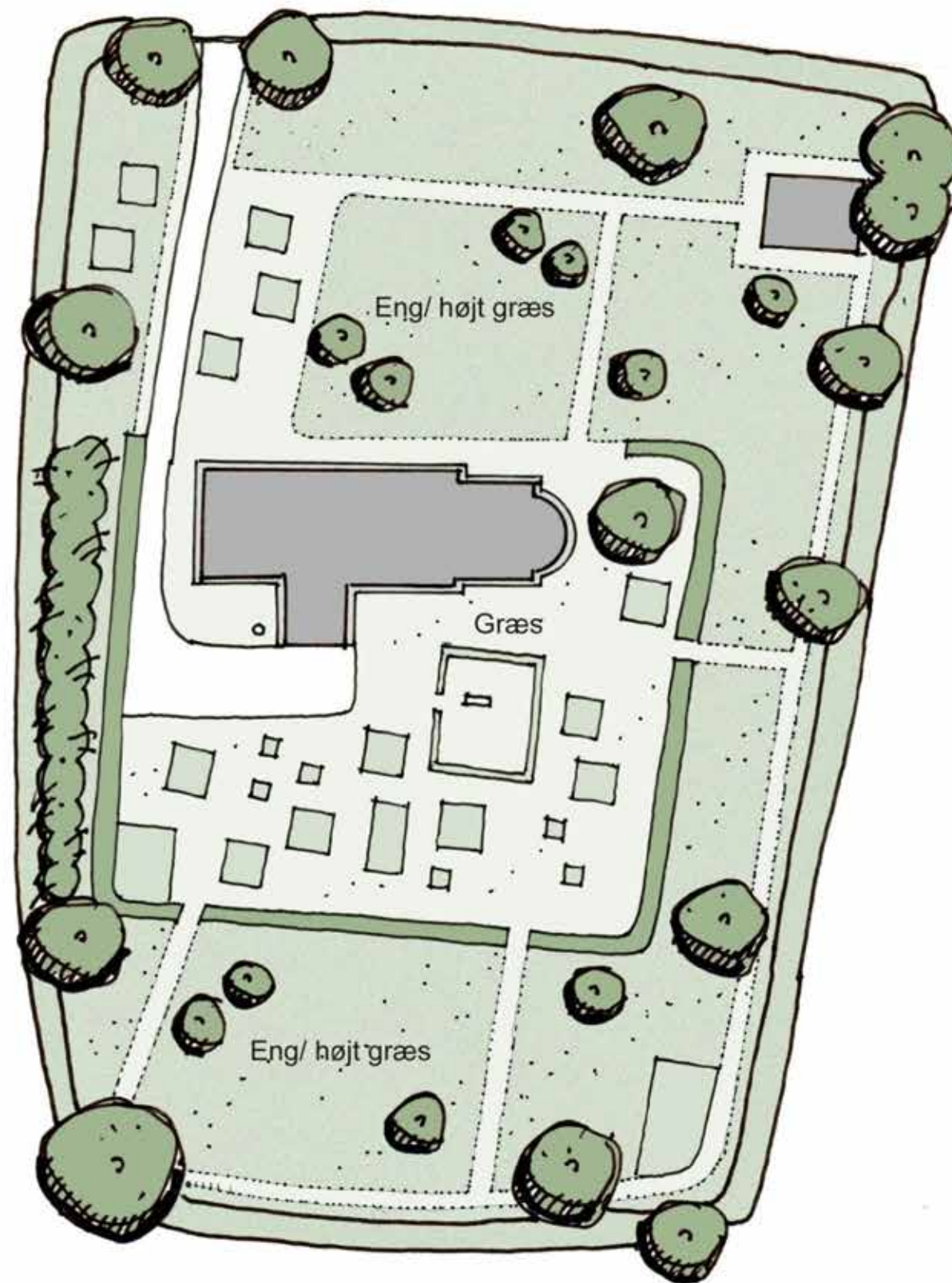

Røde streger: Ledige gravsteder
 Hvide arealer: Grus

TØNDERING KIRKEGÅRD 2015

UDVIKLINGSPLAN

Skanderup kirkegård

Grøn variation

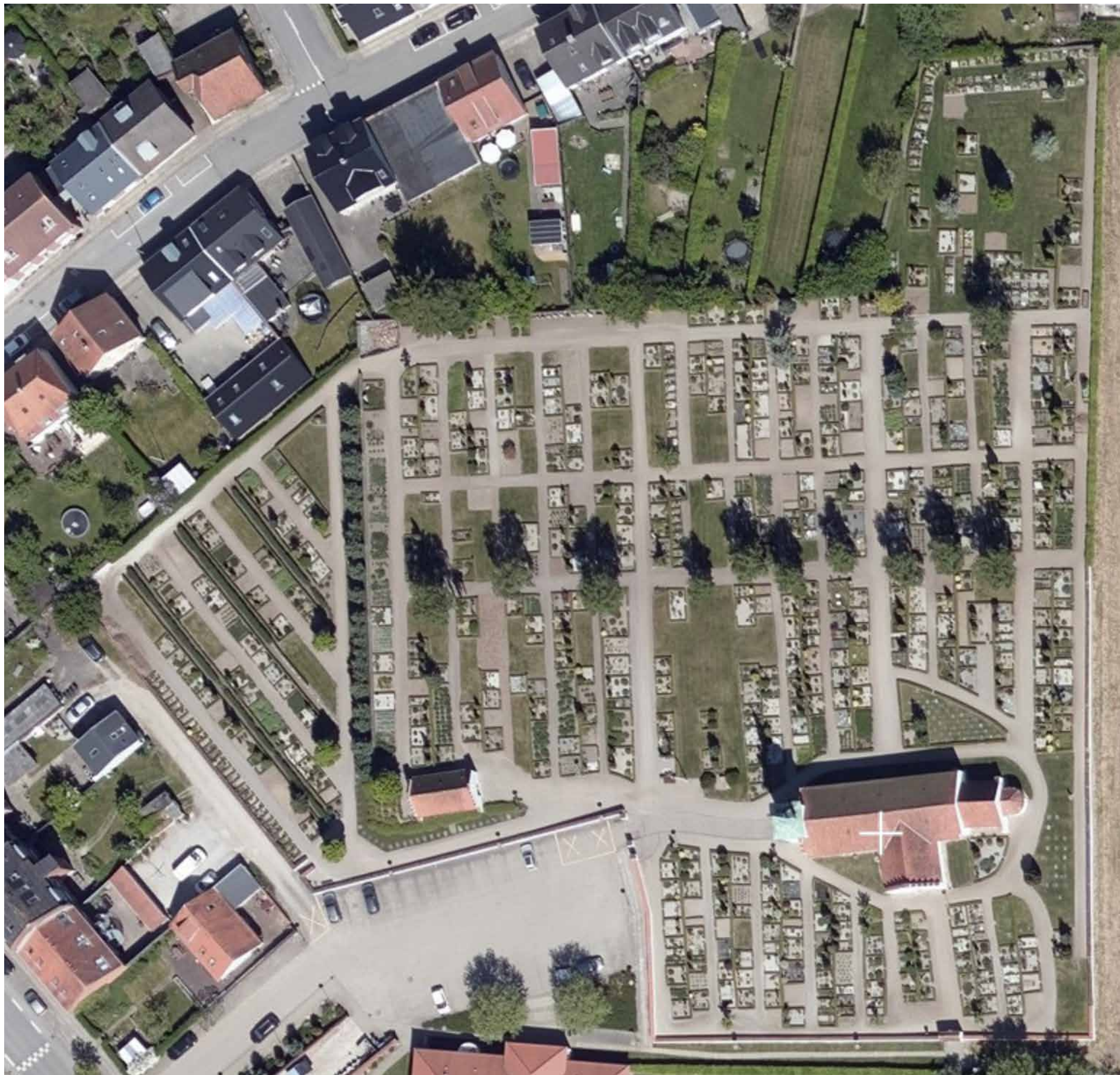
- Liggende gravsten
- ▣ Stående gravsten
- Gravsten i bed
- ▤ Gravsten i hæk
- ⬠ Eksisterende nåletræer
- Frugttræer
- Røde træer
- Søjleeege
- Kirsebærtræer
- Eksisterende træer
- Nye store træer

Projekt tegnet af Skaarup Lanskab aps

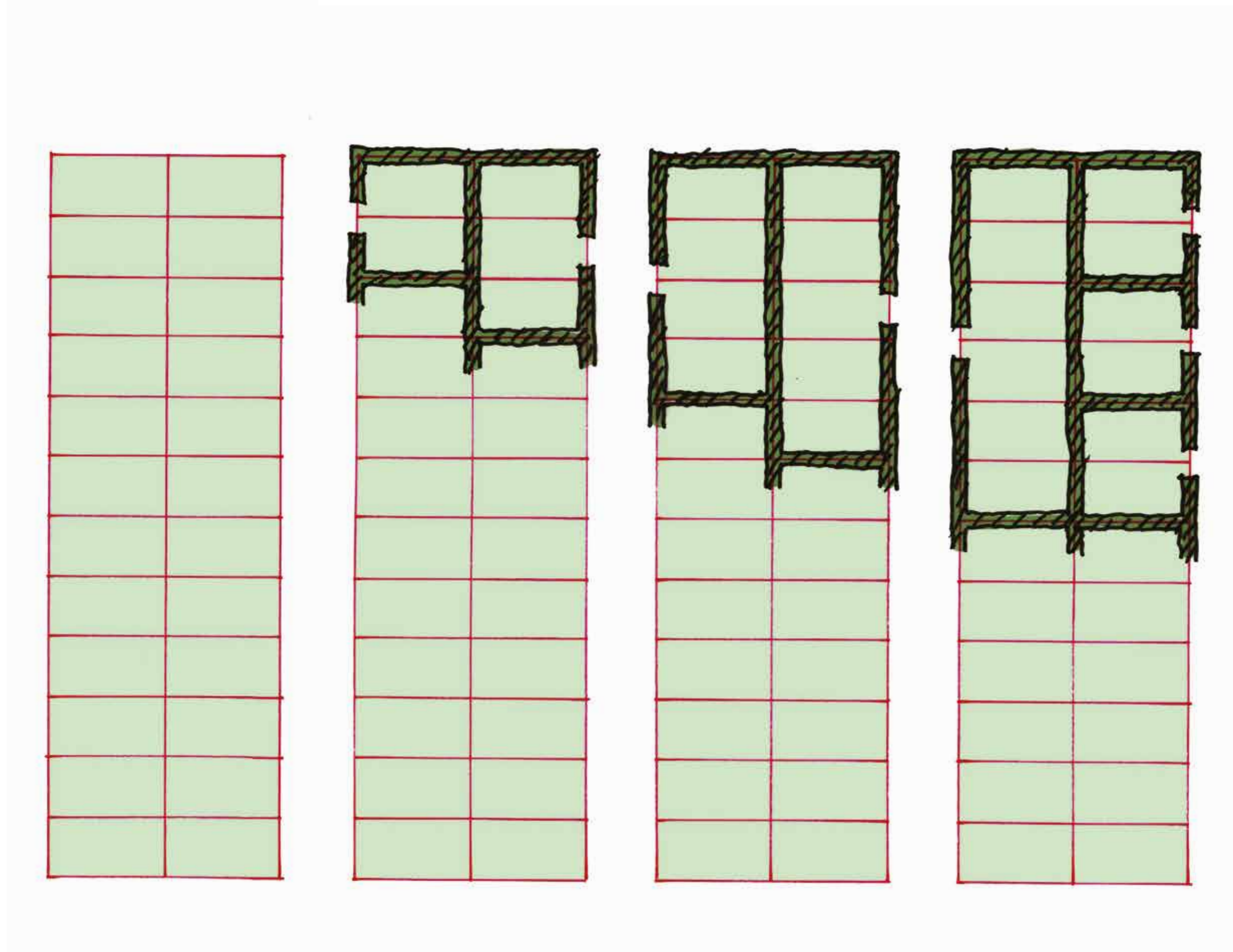

Skanderup Kirkegård
- udgangspunktet:

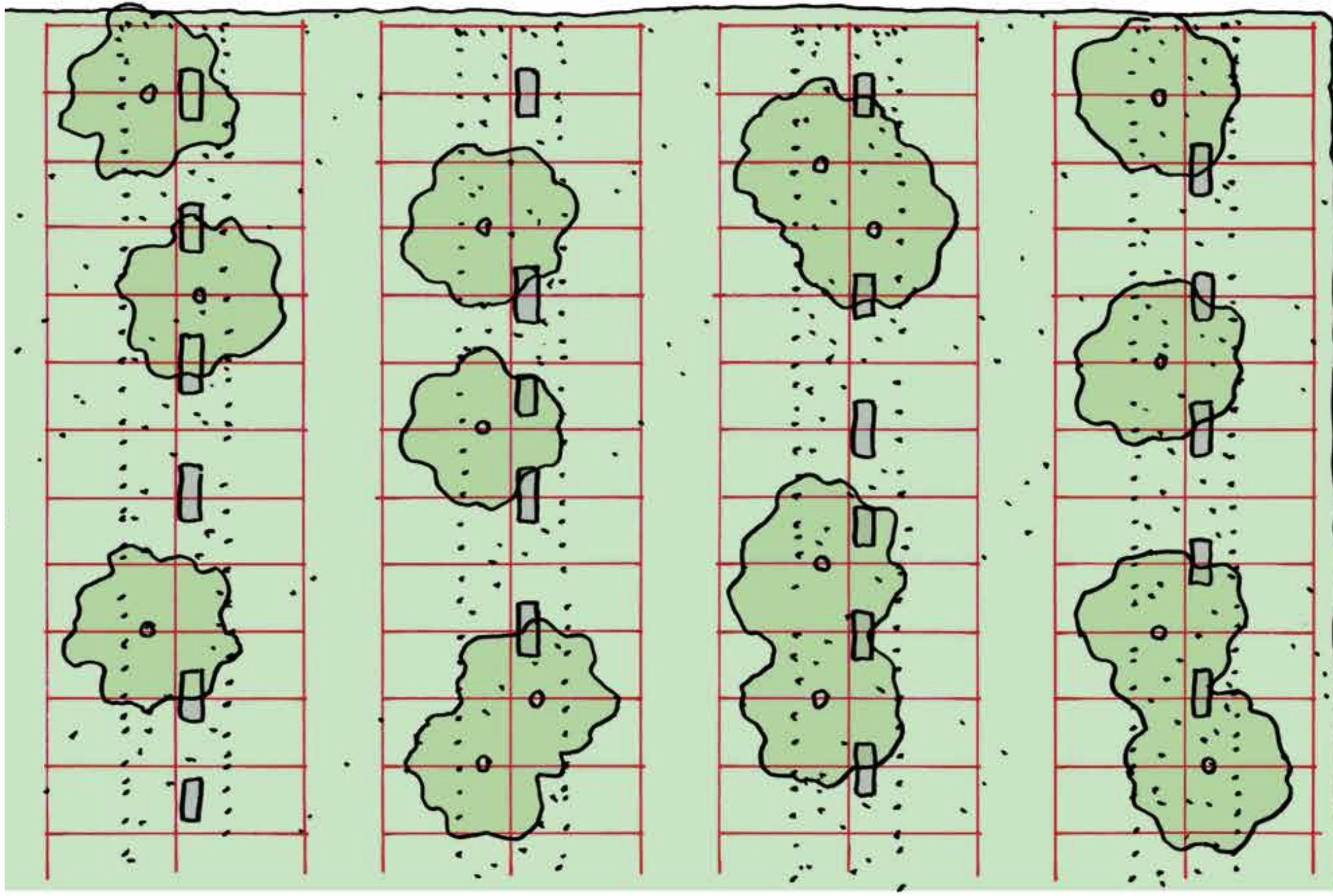

Eksisterende gravstedsmodul

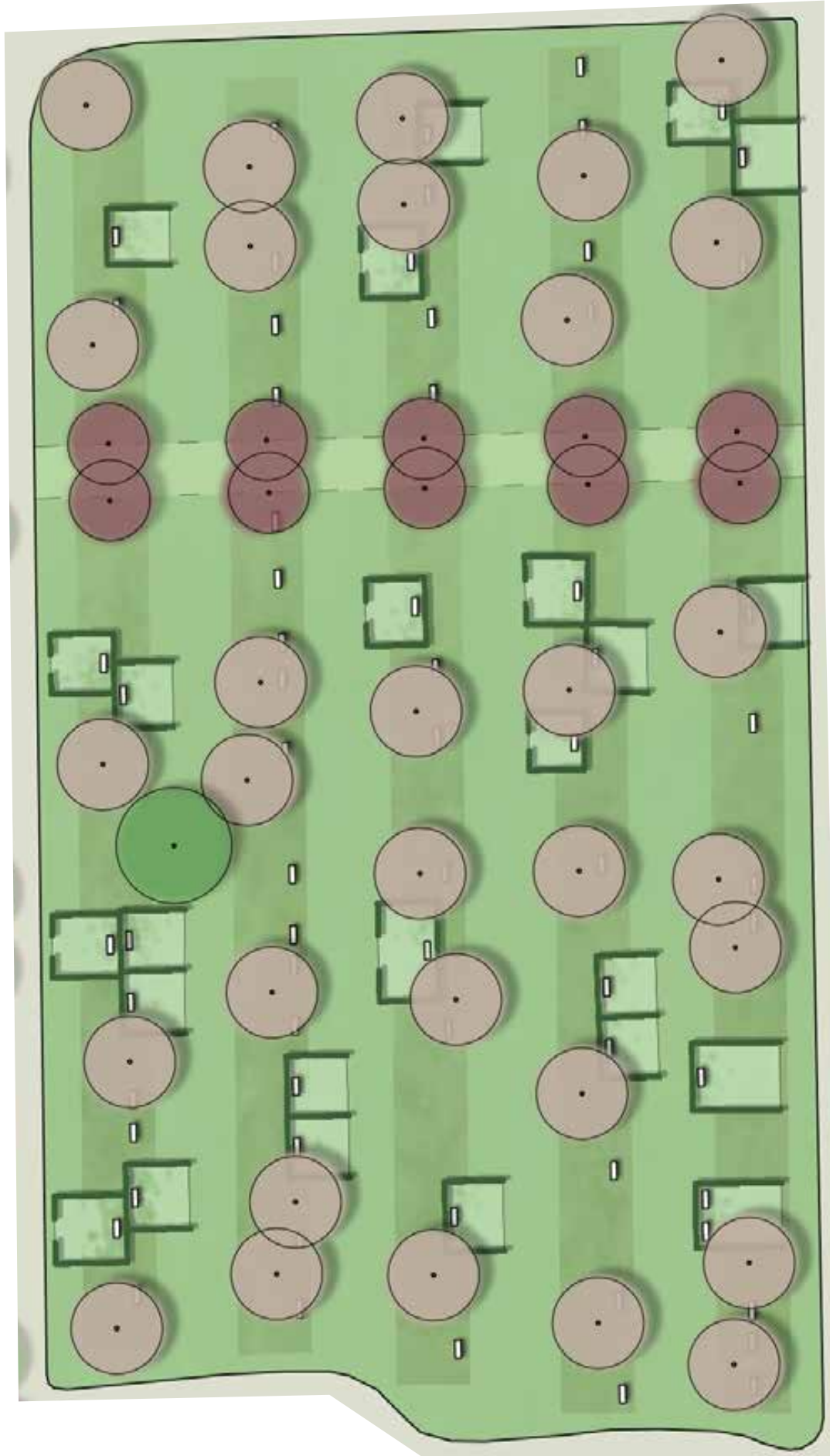

Eksisterende gravstedsmodul - ny gravsteds type

Æblelunden - smuk og grøn forvandling

Fra hovedsti til grøn allé

Udvalgt af
Christen Børstegård
1811 - 1898

BEYER
KARL

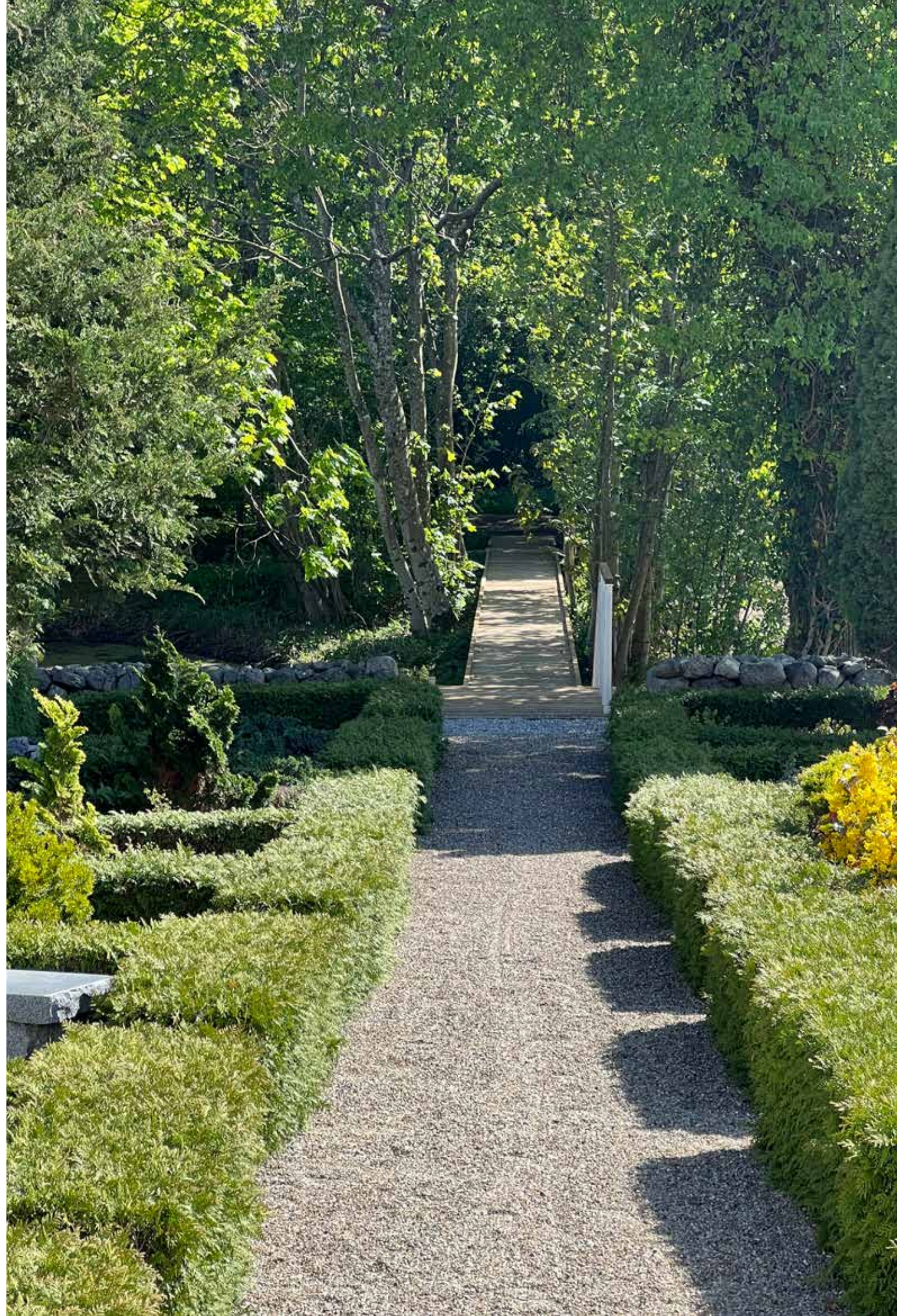
Årstal
Elin Christoffersen
1867 - 1922

Nebsager kirkegård - Udnyt stedbundne potentialer

Projekt tegnet af Skaarup Lanskab aps

Projekt tegnet af Skaarup Lanskab aps

Nr Vorupør Gamle kirkegård - Reducer driften (bevar kulturarven)

**SKAARUP
LANDSKAB**

Anne Vium Skaarup

Landskabsarkitekt MAA
Kirkegårdsconsulent i Haderslev Stift